

ศึกษาวิเคราะห์การเคารพบูชาตามนัยพระไตรปิฎก
ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
A STUDY OF RESPECT AND WORSHIP IN THE WAY OF
TIPITAKA IN THARAVADA BUDDHISM

บุญส่ง สิ้นธนนอก

กฤติพิสิฐ จำพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี (হারতেক)

วัดวังตะวันตัก จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการเคารพบูชาตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา การเคารพบูชาของอินเดียโบราณ อิทธิพลของการเคารพบูชาในพระพุทธศาสนา ในสังคมไทย โทษของการไม่เคารพบูชาและประโยชน์ของการเคารพบูชา และการบูชากับแนวทางแก้ปัญหา และการพัฒนาชีวิต ผลจากการศึกษาพบว่า การเคารพในสังคมอินเดียโบราณ ได้รับอิทธิพลมาจากการเคารพบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งมีพื้นฐานจากความกลัวภัยอันตรายของธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงหาแนวทางเพื่อความชัดเจนและความปลอดภัยในชีวิตด้วยการแสดงความเคารพบูชา แต่กระนั้นการแสดงความเคารพก็ต้องประกอบด้วยปัญญาและความเชื่อที่ถูกต้องอย่างแท้จริง เมื่อมนุษย์ปรารถนาความสุขในชีวิตและปรารถนาความสามัคคีในสังคม มนุษย์จึงต้องปฏิบัติตามหลักการบูชา ด้วยการปลูกฝังนิสัยการบูชาสักการะให้เกิดขึ้นในตัวเอง เพื่อเป็นการพัฒนาชีวิตให้ดำเนินไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง และมีความสุขตลอดไป

ผลการวิจัย

การเคารพบูชาพระพุทธเจ้าตรัสว่า มงคลอันประเสริฐ พื้นฐานที่สำคัญของการการบูชา เกิดจากความกลัวภัยอันตราย เพื่อความปลอดภัยในชีวิตจึงทำการบูชา โดยมีความเชื่อจึงเป็นสาเหตุหนึ่งจึง มีการบูชา แต่ความเชื่อจะต้องประกอบด้วยปัญญา จึงเป็นความเชื่อความเลื่อมใสที่ถูกต้องแท้จริง

พื้นฐานที่มีความสำคัญประการหนึ่งของการทำการสักการบูชา คือ ระเบียบวินัย อันเป็นระเบียบปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม เพื่อสันติสุข และพึงศึกษาให้ครบตามหลักของไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หลักทั้ง 3 ประการนี้ จะสร้างเสริมให้คนมีศีลธรรมในจิตใจ และมีระเบียบวินัยในตนเอง ส่งผลให้มีการสักการบูชาในบุคคลเหล่านั้น โดยมองเห็นคุณค่า และคุณงามความดีของบุคคลเหล่านั้น

หลักธรรมสาราณียธรรม 7 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพกันซึ่งกันและกัน การเคารพนับถือกัน ช่วยเกื้อกูลกันและมีความสามัคคีกัน และอปริหาริยธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม คือ มีแต่ความเจริญ เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างให้มีการแสดงความเคารพ และบูชาซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส

การแสดงความเคารพ กราบไหว้บูชา ที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา คนไทยมีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกกลายเป็นสังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ทำให้เรื่องของการแสดงความเคารพบูชาซึ่งกันและกัน ลดน้อยถอยลงไปจากสังคมไทย จึงนำหลักธรรมเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

คำสำคัญ: การคารวะบูชา, พระไตรปิฎก, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The purposes of this research were to study respect and worship of Theravada Buddhism, Ancient Indian worship and respect, guilty and advantage of respect and worship including the methods to solve the problems and develop the life. The results of this study showed that respect in the ancient Indian society where influenced by worship in the Buddhist scriptures, which is based on the fear of natural hazards. For this reason, humans find out the ways for clarity and safety in life by showing respect. Yet, showing respect must be of wisdom and true correct beliefs. When human-beings desire happiness in life and unity in society, human-beings should obey the principles of worship. By

cultivating the worship habits of one's self in order to develop life in the right direction and be peace forever.

The results of research

The respect and worship are the important doctrines taught by the Lord Buddha as the best auspiciousness. The important fundament of respect and worship originate from fear of human beings' natural disasters and hopefulness of security in life, so the human beings have done respect and worship. Besides this, faith and veneration are the cause of respect and worship, but faith and veneration with wisdom are really valid.

The important fundament of respect and worship is the discipline that is the practical principle for the sake of social rules, happiness and to fulfill the Threefold Training in Buddhism, that is to say, precepts, meditation and wisdom. These Threefold trainings are to enhance people to have morality in mind and self-principle and result in the respect and worship in those people by realizing their value and goodness.

The principles of Dhamma enhance respect and worship for each other are the Virtues for fraternal living, that is, Dhamma enhancing veneration and worship of each other, rendering assistance and unity and the 7 conditions of welfare, that is, the things leading never to decline but only to prosperity. This doctrine helps enhance to pay respect and worship each other in accordance with seniority.

Paying homage to a worship that is influenced by Buddhism. Thai people are humble, respect from the past to the present. Social conditions have changed according to the current world, becoming a materialism and consumerism society. Making matters of showing respect for one another Diminishing from the Thai society, bringing those principles Can be applied in everyday life

Keywords: Worship, Tripitaka, Tharavada Buddhism

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม อาศัยอยู่ในโลกนี้ มีความเชื่อ มีแนวความคิด ความเคยชิน ถ่ายทอดทัศนคติและความเชื่อแก่กันและกัน จนกลายเป็นประเพณีสืบทอดกันมา มนุษย์ทุกรูปทุกนาม มีสัญชาตญาณในการกลัวภัยอันตราย ที่จะเกิดแก่ตนและทรัพย์สินของตน เมื่อมีภัยอันตรายอันน่าสะพรึงกลัวเกิดขึ้น จึงมีความสะทกสะท้านลงเลใจ ในความปลอดภัยของชีวิต เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อในสิ่งลึกลับ เช่น กลัวผีสง นางไม้ เทวดา มีการเคารพบูชาอ่อนน้อม เพื่อหวังให้ป้องกันรักษา ให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ มีการบูชา กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ตนเชื่อว่ามีอำนาจเหนือตน ให้ดลบันดาลสิ่งที่ดีตนปรารถนาบ้าง การบูชาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ จนก่อให้เกิดความเชื่อและศาสนาที่ใครไม่ควรดูหมิ่น (ธรรมลักขิต, 2537)

การเคารพบูชาเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่สอนให้รู้จักการกราบไหว้บูชา ซึ่งบุคคลที่ควรบูชา สิ่งต่าง ๆ ที่ควรบูชา เพื่อให้รู้คุณค่าของบุคคล และสิ่งที่เรามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เพื่อให้มองเห็นคุณค่าความดี ความสำคัญและการปฏิบัติต่อบุคคล หรือรูปเคารพนั้นอย่างเหมาะสมได้ ด้วยความจริงใจ ทั้งจะทำให้เกิดแนวทางการปฏิบัติต่อกันในทางที่ดีของสังคม ทั้งสามภพที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย ดังนั้น การบูชาจึงถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกข้อหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และถือว่าเป็นมงคลสูงสุดประการหนึ่งในชีวิตของบุคคล ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “บูชา จ ปูชนียานํ เอตมมงคฺลมุตฺตมํ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในสภาพสังคมปัจจุบัน การบูชาเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมมาก คือแทนที่จะบูชาเหมือนในสมัยก่อน ซึ่งเมื่อก่อนมุ่งถึงความเห็นอกเห็นใจ แต่กลับเป็นการขอร้องอ่อนน้อมให้ช่วยเหลือให้มีโชคลาภวาสนาบ้าง ให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บบ้าง มุ่งผลเพียงรอกินหาริจากสิ่งที่ตนบูชา หรือคนที่ตนบูชาเท่านั้น อันเป็นผลให้เข้าไม่ถึงเนื้อแท้ของการบูชาอย่างแท้จริง (ณรงค์ เส็งประชา, 2539) การบูชาที่ถูกต้องนั้น ย่อมทำให้ผู้กระทำการบูชามีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต และมีความสุข ท่านถือว่าเป็นมงคล คือ ความดีงาม (บุญมา จิตจรัส, 2533) ส่วนการบูชา การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ผี สง เทวดา เป็นต้น ถ้าเป็นกลุ่มนิสัยไม่ดี หาก

ใครไปบนบานศาลกล่าว ตกลงอะไรกับเขาไว้ แล้วไม่ทำตามสัญญา ก็อาจทำให้สิ่งลี้ลับโกรธ และอาจทำให้ผู้ฝ่าฝืนถึงความหายนะได้ ส่วนสิ่งลี้ลับอีกส่วนหนึ่งคือ โอปาติกะ คือพวกที่มีจิตใจสูง มีพรหมวิหาร ไม่ทำร้ายใคร แม้ว่าจะมีใครไม่ทำตามสัญญา ก็ไม่ทำร้ายใคร

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า มนุษย์ในสมัยโบราณ มีความกลัวภัยที่เกิดจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ เข้าใจว่ามีอิทธิพลเหนือตนเองนั้น จะสามารถช่วยเหลือให้พ้นภัยได้ และทำให้ตนเองประสบกับความโชคดีด้วย จากความเชื่อดังกล่าว ได้รับการพัฒนามาโดยลำดับ ซึ่งพระพุทธศาสนาก็มองในเรื่องนี้ว่า หากบูชาถูกต้องย่อมได้มงคล คือบุคคลที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชา เมื่อบูชาให้สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้เจริญรุ่งเรืองในชีวิต แต่สภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลง การบูชาเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากเดิม นิยมบูชาแบบขอร้ออ้อนวอน ขออำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ตนบูชาให้ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการเคารพบูชาในอินเดียโบราณ
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการเคารพบูชาในพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเคารพบูชาที่มีต่อสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ อันได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2500 และพระไตรปิฎกภาษาไทย พ.ศ. 2539
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ อันได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. สรุปวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องความเคารพบูชา ตามนัยแห่งพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความเคารพบูชาของชาวอินเดียโบราณ การศึกษาการเคารพบูชาในพระพุทธศาสนาเถรวาท และการเคารพบูชาที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ตลอดถึงการศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตของคนในสังคมในด้านการความเคารพบูชา

การบูชา ก็คือ การทำสักการะ เคารพบนอบ การกราบไหว้ การยกย่องสรรเสริญ ยอมรับนับถือต่อบุคคล หรือสิ่งที่คนนับถือ ต่อบุคคล หรือสิ่งที่ตนเคารพนับถือด้วยความเลื่อมใส ด้วยความจริงใจ การเคารพบูชา นั้น แสดงออกโดยการสวดสรรเสริญ สวดขอพร การสวดอ้อนวอน ต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือตน ทั้งที่เป็นธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ภูเขาลำน้ำ หรือเทพเจ้าต่าง ๆ บาง ที่ตนเข้าใจว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ธรรมดา ซึ่งสามารถบันดาลให้ผลดีและผลร้ายต่อมนุษย์ได้ เพราะเมื่อสะดุ้งกลัวภัย หรือหวังผลความปลอดภัยในชีวิต หวังความเจริญก้าวหน้าในชีวิต จึงทำการบูชา บวงสรวง สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจ จะได้บันดาลสิ่งที่ตนปรารถนาได้ การบูชาเป็นหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง ในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ที่สอนให้รู้จักเคารพบูชาบุคคลที่ควรกราบไหว้บูชา สิ่งต่าง ๆ ที่ควรบูชา เพื่อให้มองเห็นคุณค่า ความดีและความสำคัญ จะได้ปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นได้เหมาะสมด้วยความจริงใจ ทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่ดีในสังคม พระพุทธองค์ตรัสว่า การบูชาเป็นมงคลสูงสุด เพราะเป็นปัจจัยในการส่งเสริมพัฒนาชีวิต ทำให้ชีวิตมีความเจริญ มีคุณค่า และทำให้จิตใจสูงขึ้น (พระธรรมมหาวิราจนาสูตร, 2541)

คำว่า “บูชา” เป็นศัพท์มาจากภาษาบาลี “ปุชา” หรือ “ปุชน” มีรากศัพท์มาจาก ปุช ธาตุในการบูชา เมื่อเปลี่ยนรูปคำตามไวยากรณ์แล้ว รูปศัพท์ก็แปลว่า การบูชาสรุปความหมาย ว่า การบูชา หมายถึง การแสดงความเคารพ บูชา ยกย่อง ให้เกียรติ การนับถือการกราบไหว้บูชาต่อบุคคล สิ่งทีนับถือ เลื่อมใส ด้วยเห็นคุณค่า และความสำคัญด้วยความเลื่อมใสใจจริง ด้วยการแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทางใจด้วยความจริงใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ศรัทธา คือ ความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ ที่ทำให้เกิดความรู้สึกสำนึกถึงคุณค่าของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ศรัทธา เป็นความเชื่อที่ยังฝังแน่นอยู่ในจิตใจ

ของมนุษย์ตั้งแต่เกิดมาในโลกนี้ มนุษย์มีความศรัทธาต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเข้าใจว่ามีอำนาจเหนือตน มีอำนาจพิเศษที่ช่วยเหลือมนุษย์เวลาเกิดปัญหา การเชื่อและการยอมรับในอำนาจพิเศษและความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ การเชื่อเรื่องดวงดาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ มีอำนาจบันดาลอะไรก็ได้ การเชื่อเรื่องวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือการเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง โดยเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้มีอำนาจพิเศษเหนือมนุษย์สามารถช่วยเหลือเวลาเกิดความกลัวภัย หรือช่วยเหลือให้ปลอดภัย (พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, 2536) ดังนั้นจึงพยายามทำอย่างไรก็ได้เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นพอใจจึงมีการบูชา เช่นสรงกราบไหว้ อ้อนวอนจนกลายเป็นลัทธิศาสนาต่าง ๆ มากมาย เพราะเมื่อบุคคลมีความเชื่อ มีความเลื่อมใสในสิ่งใดแล้วย่อมทำการบูชา กราบไหว้ ต่อสิ่งนั้นด้วยกาย วาจา และใจอย่างมั่นคง แนวคิดเรื่องความเชื่อของคนโบราณ ที่กลายมาเป็นลัทธิศาสนาต่างๆ มีสาเหตุมาจากการกลัวภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติ และมีสิ่งที่มีอำนาจเหนือตนที่มองไม่เห็น จึงแสดงออกโดยการกราบไหว้ การบูชา อ้อนวอน ต่อสิ่งนั้นเพื่อให้ตนเองให้พ้นภัยและประสบสิ่งที่ปรารถนา

ศรัทธา คือ ความเชื่อความเลื่อมใสนั้นถ้าจะว่าไปแล้วมี 2 ประการ คือ (พระมะลิน กิตติปาโล, 2540)

1. ศรัทธาเชื่อในบุคคลอื่น สิ่งอื่น เชื่อว่าปรากฏการณ์ต่างๆทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว เป็นต้น เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เป็นผู้มีอำนาจทำให้เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดขึ้นเองเป็นเอง แต่เป็นเพราะมีฤทธิ์บันดาลขึ้น และปรากฏการณ์ต่างๆเหล่านี้ยังให้ผลดีผลร้ายแก่บุคคลละสัตว์บนโลกนี้ เพราะบางครั้งก็ก่อให้เกิดความเสียหาย บางครั้งก็ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

2. ศรัทธาเชื่อในตนเอง เชื่อว่า ตนเองเป็นเจ้าของฤทธิ์อำนาจต่างๆ ไม่มีใครหรือสิ่งอื่นจะมาดลบันดาลให้นอกจากตนเองทำมันขึ้นมา ความสุข ความทุกข์ ความสำเร็จและความพลาตหวังสิ่งเหล่านี้เป็นผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองทั้งสิ้น

ความเชื่อมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน เพราะทำให้เกิดกำลังใจและมุ่งหวังที่จะดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัย ที่สำคัญเพราะพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่ออย่างมีเหตุผล สามารถพิสูจน์ทดลองทางวิทยาศาสตร์ได้ เชื่อผลของการกระทำของตนเอง มีปัญญากำกับอยู่เสมอพิจารณาไตร่ตรองแล้วจึงเชื่อ

ในสังคมของชาวอินเดียโบราณโดยเฉพาะ ศาสนาพราหมณ์แผ่ปกคลุมอินเดียก่อน พระพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการสร้างแนวคิดให้เกิดขึ้น ในจิตของคน ในความเชื่อของคน อินเดียโบราณ เชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมิได้เกิดขึ้นมาเอง เป็นเอง แต่มีผู้มีอำนาจ หรือเทพเจ้า เป็นผู้สร้างขึ้นมา เป็นผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น ความสุข ความทุกข์ ความสำเร็จ หรือไม่สำเร็จของมนุษย์ พระเจ้าเท่านั้นเป็นผู้ดลบันดาล แม้แต่ตัวของมนุษย์เอง พระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้นมา พระเจ้าเป็นผู้ลิขิตชีวิตมนุษย์ ให้เป็นไปตามที่ต้องการ จึงทำให้มนุษย์ฝากความหวังไว้กับ พระเจ้า เมื่อเกิดภัยอันตรายจึง มีการสวดอ้อนวอน ขอร้องให้พระเจ้าช่วย (พระมหานิกาย สวรรคต, 2544)

จะเห็นได้จากการบูชาไฟ เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะสื่อถึงกันในการทำพิธีต่างๆ เพราะไฟชาวอินเดียโบราณถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาก เป็นเสมือนพยานในการกระทำความดีความชั่วของมนุษย์ และไฟสามารถทำลายทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นจุณได้ จึงพากันบูชาไฟ การฆ่าสัตว์ ฆาตกรรม เพื่อบูชาบุญก็เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนในอินเดียโบราณและได้ถือสืบๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

แม้ในกรณีตัวอย่างอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องและนำเสนอทำให้ทราบว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนไม่ให้เบียดเบียนชีวิตอื่น สัตว์อื่น เพราะเรารักสุข เกลียดทุกข์ ฉันทา คนอื่น สัตว์อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์ฉันทานั้นเหมือนกัน การที่มนุษย์ปรารถนาความสุขสวัสดิ์แก่ตนแล้วทำลายคนอื่น เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง ไม่เป็นการทำบุญตามความเชื่อของเขา แต่เป็นการทำบาป พร้อมกันนี้ พระองค์ก็สอนการบูชาบุญตามนัยของพระพุทธศาสนาที่ทำแล้วได้บุญ และอานิสงส์มาก โดยเปลี่ยนคำว่า ยัญเป็นคำว่า ทานดังนี้

1. ให้ทานแก่ผู้มีศีลเป็นประจำ
2. สร้างวิหารถวายพระสงฆ์มาจากทิศทั้ง 4
3. การถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก
4. การสมทานรักษาศีล 5
5. การประพฤติพรหมจรรย์

การบูชาัญญเป็นความเชื่อของชาวอินเดียมาตั้งแต่โบราณ ที่ได้ยึดถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าสังคมโลกจะเจริญมากขึ้นก็ตามที่ การปฏิบัติอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้าง ตามยุคตามสมัย สิ่งเหล่านี้ก็ถือเป็นความเชื่อของชาวอินเดียจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ส่วนพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อโดยใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับ ไม่ปราศจากเหตุผล ใครจะเห็นด้วย จะเชื่อตามหรือไม่นั้น เป็นเรื่องของบุคคล แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ได้ศึกษาแนวความคิดที่ทำให้เกิดการสักการบูชาขึ้นมาจากความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นพื้นฐาน

คำสอนที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการบูชาัญญทางพระพุทธศาสนาได้เปลี่ยนไปจากความเชื่อดั้งเดิมของอินเดีย การบูชาัญญทางพระพุทธศาสนาไม่มีการเช่นฆ่า เบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น สัตว์อื่น ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด จากวิธีการดังกล่าว เริ่มได้รับความสนใจจากผู้คนในสมัยนั้นมากขึ้น ประกอบคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถพิสูจน์ทดลองได้โดยการปฏิบัติ ทำให้คนหันมาเชื่อได้จริง จึงทำให้คนหันมานับถือกันมากขึ้น และมาขอบวชในพระพุทธศาสนามากขึ้น เป็นลำดับและบวชเป็นพระสงฆ์มากขึ้น

เมื่อพระสงฆ์มีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าก็ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นมาเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติของพระสงฆ์และอนุญาตให้พระสงฆ์ได้รับการแสดงความเคารพบูชากราบไหว้กันตามอายุพรรษา คือ ผู้บวชภายหลังต้องทำการเคารพ บูชา กราบไหว้ผู้บวชก่อน และก็ได้รับการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจึงทำให้พระสงฆ์อยู่กันอย่างมีสันติสุขจนถึงปัจจุบัน

ในกรณีสังคมไทย ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่กับคนไทยมาช้านาน ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เปรียบเสมือนกำลังใจในการใช้ชีวิตอยู่ของคนไทย เพราะคนไทยแต่โบราณมาจะมีการเข้าวัด หรือมีเทศกาลอะไร ก็จะเข้าวัด ทำบุญ และเชื่อเรื่อง ผีสง นางไม้ เทวดา มีการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ตามต้นไม้ที่มีอายุยืนยาว มีการสร้างศาลพระภูมิหน้าบ้าน เพื่อให้ผีบ้านผีเรือนช่วยปกปักษ์รักษาบ้าน และยังมีการเชื่อเรื่องผีในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้คนรู้สึกกลัวไปต่าง ๆ นานา แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาจจะเป็นที่จิตคิดไปเอง บางคนก็หลงมกมายเรื่องไสยศาสตร์ บางคนก็ยอมเสียเงินจำนวนหนึ่งเพื่อการทำนายอนาคตตัวเอง ว่าต่อไปจะเป็นอย่างไร ซึ่งการดำเนินชีวิตต้องเป็นไปอย่างระมัดระวังเพื่อตั้งอยู่บนรากฐานของสิ่งที่ถูกต้อง

การกราบไหว้บูชากันตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่พระองค์ตรัสไว้ในมหาปริณิพพานสูตร จากการศึกษาพบว่า พระองค์ตรัสถึงเรื่องบุคคลที่ควรบูชา คือ 1. พระพุทธเจ้า 2. พระปัจเจกพระพุทธเจ้า 3. พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า 4. พระมหากษัตริย์

5. บิดามารดา 6. ครู อาจารย์ การบูชากราบไหว้ เคารพ นับถือ บุคคลเหล่านี้ พระองค์ตรัสว่าเป็นมงคลอันสูงสุด เพราะท่านเหล่านี้เป็นผู้มีพระคุณต่อเรา เป็นผู้ทำอุปการะมาก่อนควรที่ทุกคนจะเห็นคุณค่า ยกย่องให้เกียรติ เคารพ บูชาด้วยความบริสุทธิ์

พร้อมกันนี้พระองค์ได้ตรัสถึงสถานที่ควรบูชา ในพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธให้ความกราบไหว้ บูชา เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย สถานที่เหล่านี้คือ 1. สถานที่ประสูติ 2. สถานที่ตรัสรู้ 3. สถานที่แสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรก 4. สถานที่ปรินิพพาน

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่องการเคารพในสังคมอินเดียโบราณ สะท้อนและส่งผลต่อแนวคิดการเคารพบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่จัดเป็นมงคลอันประเสริฐ ที่เป็นพื้นฐานที่เกิดจากความกลัวภัยอันตราย จึงหาแนวทางเพื่อความชัดเจนและความปลอดภัยในชีวิตจึงทำการบูชาและความเชื่อจะต้องประกอบด้วยปัญญา จึงเป็นความเชื่อความเลื่อมใสที่ถูกต้องแท้จริง การหวังความสุขความเจริญในชีวิต และสังคมที่ต้องการความสามัคคี พึงปฏิบัติตามหลักการบูชา ด้วยการปลูกฝังนิสัยรู้จักบูชา สักการะ เคารพ ให้เกิดขึ้นในตัวเอง เพื่อเป็นการพัฒนาชีวิตให้ดำเนินไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง มองเห็นคุณค่า คุณงามความดีของผู้อื่น เป็นการบูชาสักการะเคารพนับถือกันและกัน รู้จักบูชาพระธรรมโดยการนำมาปฏิบัติและสั่งสอนคนอื่น การทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถ การปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม นี่คือการเคารพบูชาธรรม หากทุกคนในสังคมทำได้อย่างนี้ เชื่อว่าปฏิบัติตามหลักธรรมคือการบูชา สังคมก็จะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความสามัคคี มีความสงบสุขตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาศึกษาวิเคราะห์การเคารพบูชาตามนัยพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการกำหนดหลักธรรมที่เป็นการเคารพเพื่อเป็นแนวทางการในการปฏิบัติ

2. ควรมีรูปแบบการแสดงความเคารพที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

3. การแสดงความเคารพเพื่อเป็นบุคคลตัวอย่าง

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาอิทธิพลของการแสดงความเคารพของเยาวชนไทยต่อผู้สูงอายุ

2. ควรศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยกับมารยาทไทย

เอกสารอ้างอิง

ณรงค์ เส้งประชา. (2539). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย (ฉบับปรับปรุงใหม่). (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ธรรมลักขิต. (2537). พระพุทธศาสนา: ศาสนาแห่งปัญญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์น จำกัด.

บุญมา จิตจรัส. (2533). มงคล 38 ประการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระธรรมมหาวิธานวัตร. (2541). มงคลทีปนี หรือ มงคลสูตร 38 ภาคพิสดาร.

กรุงเทพมหานคร: ส.ธรรมภักดี.

พระมหานิกัร สวรรณดี. (2544). การศึกษาวิเคราะห์หลักความเชื่อเรื่องระบบวรรณะของชาว

ฮินดูในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะชาวฮินดูและนักศึกษาศาสนาในกรุงเทพมหานคร.

ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ .

มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมะลิน กิตติปาโล. (2540). ความสำคัญของศรัทธาในคำสอนพระพุทธศาสนา. ใน

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต . มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ. (2536). คติความเชื่อของชาวอีสาน. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.